

Отложени алегории

Съвременната поезия обикновено не е тази, в която се влюбваме „от пръв поглед“, а тази, която поставя въпроса за собственото си разбиране. В поезията на Екатерина Григорова, такава, каквато ни я представя новата ѝ книга „Отвисоко в печката пада дърво“, този въпрос стои особено остро. Всичко в книгата сякаш предполага бързо съвпадение с образци, които познаваме. Там ще срещнем стария, очакван и обичан от любителите на традиционната лирика фон на природата. Ще намерим любимата на онези, които харесват по-модерна поезия, конкретност: снегът, къщите, слънцето, тревата, реката – все познати навяващи носталгия по иззубената невинност физикури. Ще ни привлече типичното за лириката понятие за времето не като процес и развитие, а като миг, като събиране в една точка, в която мечтаем подобно на Фауст да спрем изтичащото, да му попречим да си тръгне. „Това е щастие – / това е, което искаме да задържим“ – четем в първото стихотворение и се чувстваме съблазнени да разтегнем този стих по цялата книга и да заключим, че той я изразява.

По-внимателното възглеждане в поезията на Екатерина Григорова обаче ще покаже, че тези образци, макар и да ги има в стиховете на авторката, изглеждат по съвсем различен начин. Природата не е метафоричен ресурс за изразяване на преживявания, не е онова „външно“, което всъщност е „вътрешно“, както е прието в лириката. Природата в тези стихове е сякаш изцяло външна. „Слънцето зад борвете / прожектира космоса. / Никога не съм виждала нещо такова, / дори в звездното небе“ – така започва стихотворението „Първа част“, включено в цикъла „Киносалон“. Глаголет „виждам“ тук по-скоро трябва да се разбира буквално.

Срещата с природата в книгата на Е. Григорова е като че винаги „за първи път“. Изненадваща, въодушевяваща, плашеща. Тя не е русоистко завръщане в нашия извечен дом, а среща с нещо наистина друго, нечовешко. Това е подсказано в заглавието на книгата. Изразът „Отвисоко в печката пада дърво“ ни кара да мислим за нашето различие спрямо природата, за това, че човекът е не природно създание, а по-скоро, че природата ни се „стобарва“ подобно на това дърво, че сме същества, живеещи въпреки нея.

Макар че това не е точно така. Много от стихотворенията създават усещане за идентичност между „аза“ и природата, без да е налице русоисткият мит. Доста често обаче тази идентичност е разколебана, непълна или направо фалшива. „Преносила ме е реката“ се казва в стихотворението „Рибарка“. В думата „преносила“ се откроява дистанцията между реката и „аза“. Или в стихотворението „Заспиване“ очакваният отговор на въпроса: „Мислите ли, че има по-обичливи приятели, / и по-ненапратливи татко и мама / от тези тревопасни дървета?“ „Не, дърветата са нашите „татко и мама“, е смутен от финалната строфа, описваща единението не между човека и природата, а между плачещата върба и приказното (и все пак по-близко до природата, отколкото до човека) същество „принцеса Слънце“.

Книгата на Екатерина Григорова ни привлича със своята привързаност към конкретното. Стихотворенията на авторката ни „поканват“ в уюта на едно „тук“ и ни карат да се разположим в него. Басейнът, автобусът, детската градина. Същевременно обаче постоянно срещаме трудноразличими метафорика, която ни отправя другаде, неизвестно къде: „Кладенци блестят в козината ти, / кученце мое“, „Нощта се спусна – / езеро почти зелено / като очите ти...“, „Веселата на търпението издрънчаха / в края на гръмотевицата“, „В небето блеснаха една след друга / разногласни самоти“.

Мигът в поезията обикновено е щастлив. Тази традиция, оставена от Фауст, е поставена под съмнение в книгата на Григорова. Мигът у Екатерина Григорова не е толкова настояще, което трябва „да поспре“, а по-скоро бъдеще. И тъй като бъдещето не ни принадлежи, мигът не е субективно преживяване, а нещо отвън, което неочаквано идва. Много от стиховете представят спокойни „картини“, които обаче са скрито тревожни, в очакване на своето разклащане. „Сбогувам се с косите им с / блеска на смирна, злато и тамян. / С мириса на албапрос, на есен, на охра / и на бурята върху мен“ – завършва стихотворението със знаковото заглавие „Докато не съществува сигурността“.

Книгата на Екатерина Григорова изглежда отдалечена от политиката. Ала тъкмо понеже е такава, тя е политическа. Литературата става политическа не когато третира политически теми, а когато те неочаквано я „връхлитат“, когато „падат“ върху нея, както дървото в заглавието, точно когато тя не иска да е политическа. Така, като нежелан миг навлиза в поезията на Григорова войната. Стихотворението „Изчезването на квартирантите“ разказва как тримата украинци, „майстори на кубета“, са оставили недокосната завитата в кърпа баница. Не е ясно дали те са изчезнали, защото стихотворението започва с това как поетическият „аз“ ги е „заварил... пак у дома“. Ала нещо се е случило. Стихотворението е единственото, което е датирано: „26.02.2022“ – два дни след началото на войната на Путин срещу украинския народ.

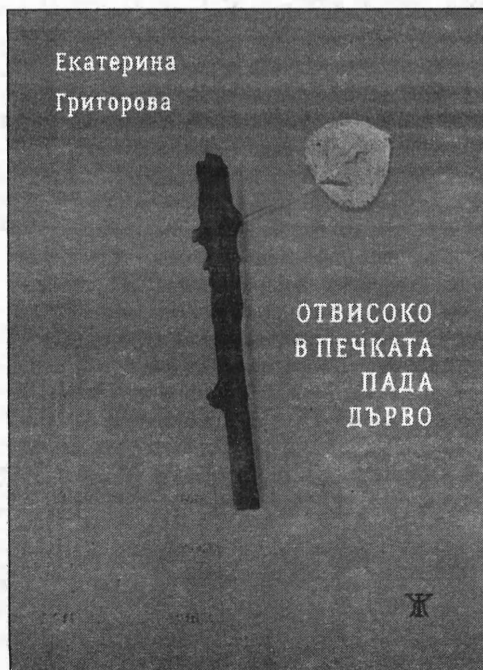
Книгата на Екатерина Григорова бяга от „директното“ изразяване на чувства. Тя е антиромантическа, наративна. И тъкмо понеже всяко стихотворение съдържа елемент на разказ, у четящите се събужда „алегоричният инстинкт“ – търсенето на скрит смисъл, на невидими значения зад представеното. Стихотворенията изглеждат алегорични, ала неясният смисъл винаги се отклонява и отлага в процеса на разказването. Присъствието му само се усеща, но не сме сигурни в него.

Тази несигурност е присъща и на поетическия „аз“. Стихотворенията изглеждат „водени“ от един относително уверен в себе си „аз“. Ала стихотворението „Колайдер“ започва така: „Сънувах / как летим двете над пластове небе“. Доколкото текстът е поместен в

раздела от книгата, озаглавен „Поетически диалози с кучето“, другата „мя“ в „двете“ навярно е животното. Разделът представя „разговорите“ на поетическия „аз“ с кучето. Ала близостта с животното е толкова голяма – и двете изглеждат са „тя“, за тях се говори като за „нас“, че прераства в идентичност и неразличимост. Случайно ли в стихотворението „Врата към тази планина“ четем, че „невидим блясък от козината“ на животното остава по ръцете на „аза“, а за кучето се казва „Стискам главата ти в шепи / като човешко лице...“? Всъщност ясно ли е кой говори в стиховете – „азът“ или кучето? Това усложнение ни отправя към главния теоретичен проблем на лириката: фикционален, или не, е поетическият „аз“?

МОРИС ФАДЕА

Екатерина Григорова, „Отвисоко в печката пада дърво“, изд. „Жанет 45“, 2024

Екатерина
Григорова

ОТВИСОКО
В ПЕЧКАТА
ПАДА
ДЪРВО